

זכויות תלמידים עולים ותושבים חוזרים

מדינת ישראל היא מדינה קולטת עליה. בין מאות אלפי העולים שהגיעו לישראל בשנים האחרונות ישנם ילדים רבים, שהשתלבו במסגרות חינוכיות שונות. מרבית התלמידים העולים הם יוצאי בריה"מ לשעבר, קבוצה משמעותית נוספת היא יוצאי אתיופיה וכן עולים ממדינות שונות ותושבים חוזרים. אוכלוסיית התלמידים העולים נזקקת לתמיכה לימודית, לצד הקניית מיומנויות והרגלי למידה, וחיזוק הקליטה החברתית. השגת מטרות אלו חייבת להתבצע ע"י גיבוש תקנות, הוראות והמלצות מיוחדות לטיפול בתלמידים העולים, על מנת לסייע להם בצמצום הפערים ביניהם ובין התלמידים הותיקים.

לתלמידים עולים זכויות מיוחדות במערכת החינוך:

זכויות תלמידים עולים ותושבים חוזרים מפורטות בחוזרי מנכ"ל. האחרון הוא חוזר תשע"א/1 מיום 1 בספטמבר 2010.

לכניסה לחוזרי המנכ"ל:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/1/1-7/HodaotVmeyda/H-2011-1-1-7-1.htm>

חוזר מנכ"ל תשס"א/9 בדבר הכרת בית הספר לתלמידים עולים ובניית תכנית אישית:

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/applications/mankal/arc/sa9ak1_7_4.htm

חוזר מנכ"ל תשס"ט/3(א) מנובמבר 2008 לגבי הקלות והתאמות בבחינות הבגרות:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/4/4-3/HoraotKeva/K-2009-3a-4-3-35.htm>

מידע נוסף והנחיות לבתי הספר ניתן למצוא באתר אגף תלמידים עולים במשרד החינוך:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITS/Olim>

עיקרי הנהלים בעניין תלמידים עולים

לבתי הספר מספר כלים לסייע לתלמידים עולים:

1. תכנית לימודים בעברית כשפה שנייה לתלמידים עולים
2. חומרי למידה מותאמים (בחינוך היסודי: "הכול חדש", חלקים א', ב', ג'; בחטיבות הביניים: "בואו נלמד עברית", חלקים א', ב')
3. תרגול באולפן הווירטואלי (באתר האגף לקליטת תלמידים עולים)
4. מבדקי מדף לבדיקת הידע בעברית של תלמידים עולים ותושבים חוזרים (באתר האגף ובחברות שנשלחו לבתי הספר).

1. בניית תכנית קליטה אישית לכל תלמיד

לכל תלמיד עולה תיבנה תכנית קליטה אישית, בהתאם לידוע על הילד ועל תפקודו. התכנית תיבנה במהלך **החודש הראשון** לשהותו של הילד בבית הספר, והיא תיבדק ותוערך פעמים מספר בשנה, בתאריכים שייקבעו מראש.

בניית התכנית האישית היא באחריות מחנכת הכיתה, המורה לעולים, רב בית הספר והיועצת או הפסיכולוגית. יש לשתף את ההורים בבניית התכנית ובביצוע המעקב.

2. תכנית ייחודית לתלמידים עולים:

בחינוך היסודי

שם התכנית	מטרת התכנית	מספר הש"ש	אוכלוסיית היעד	הערות
משעולים	שיפור השפה ויכולת ההתמודדות עם טקסטים במקצועות הלימוד	2 ש"ש	קבוצה של 5-8 תלמידים בכיתות ג'-ו' שעלו לאחר 1.1.2000 ואינם זכאים לשעות תגבור לעולים	התכנית מיועדת לשעות הקצה ולא על חשבון שעות הלימודים הרגילות בכיתה האם.
פל"א – פעילות לימודית אחרת	שיפור השפה ויכולת ההתמודדות עם טקסטים במקצועות הלימוד	9 ש"ש	קבוצה של 13 תלמידים בכיתות ג'-ו' שלא נולדו בארץ ועלו לאחר 1.1.2000	לא בשעות תקן, בהפעלת חברת המתנ"סים, לאחר שעות הלימודים

מעלה	אבחון שפתי לתלמידים עולים המתקשים בכתיבת השפה	תלמידים שלא נולדו בישראל, והזקוקים לאבחון שפתי	ביה"ס יידרש להקצות שעות לצורך הכשרת המורים לעבודה בהתאם לאבחון
------	---	--	--

בחטיבות הביניים

שם התכנית	מטרת התכנית	מספר השעות	אוכלוסיית היעד	הערות
שע"ל	שיפור השפה ויכולת ההתמודדות עם טקסטים במקצועות הלימוד	2 ש"ש	קבוצה של 5 תלמידים לפחות שעלו לאחר 1.1.2000 ואינם זכאים לשעות תגבור לעולים	בשעות קצה, לא על חשבון שעות הלימודים
עוגן	מניעת נשירה של תלמידים עולים	3 ש"ש	15 תלמידים בקבוצה, נולדו בחו"ל ונמצאים בסכנת נשירה	
תל"ה	תגבור לימודי יהדות	3 ש"ש + שעה אחת מסל בית הספר	15 תלמידים יוצאי אתיופיה	
על"ה	לקראת המעבר לחטה"ב בחמ"ד	3 ש"ש + שעה אחת מסל בית הספר	15 תלמידים יוצאי אתיופיה	

בנוסף ישנה תכנית "מרקם" העוסקת ברקע התרבותי של התלמידים יוצאי אתיופיה, חבר העמים וקווקז ויכולה לשמש להכרות של כלל התלמידים עם תרבות העולים. פרטים על תכנית זו ניתן למצוא באתר אגף תלמידים עולים:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Olim/tochnitotmirkam/TochniotMirkam.htm>

3. מפתח להקצאת שעות לתלמידים עולים:

תקופת הזכאות לסיוע ומשך הסיוע משתנים בהתאם לתאריך העלייה וארץ המוצא של התלמיד.

בחינוך היסודי

מתאריך העלייה	מספר התלמידים	מספר הש"ש	אוכלוסיית היעד
1.3.2010	5-1	6 ש"ש	כל העולים
	8-6	7 ש"ש	
	11-9	9 ש"ש	
	15-12	10 ש"ש	

תלמידים עולים חדשים הגרים במרכז הקליטה ואשר אינם זכאים להקצאת השעות של כלל העולים	0.5 ש"ש	1	1.9.2009
---	---------	---	----------

הערות

א. כיתה שלומדים בה מעל 15 תלמידים עולים הזכאים להקצאת שעות נחשבת מסגרת אולפנית נפרדת ותקבל השלמת שעות להפעלת הכיתה בהיקף של 29 ש"ש.

ב. מומלץ להוסיף ולעבות ככל האפשר את מסגרת השעות הללו מתוך תקן השעות של בית הספר.

בחטיבות הביניים

מתאריך העלייה	עד תאריך	מספר הש"ש	אוכלוסיית היעד
1.11.2009	כל תאריך בשנה"ל התשע"א	בהתאם לטבלה בנספח להלן	עולים מארצות הרווחה
1.1.1994	31.12.2000	1.5 ש"ש לתלמיד	עולים מאתיופיה
1.1.2001	כל תאריך בשנה"ל התשע"א	1.75 ש"ש לתלמיד	עולים מאתיופיה

בחטיבות העליונות

מטרת השעות	מתאריך העלייה	מספר הש"ש	אוכלוסיית היעד
הקניית השפה העברית כשפה שנייה לעולים חדשים	1.3.2010	השלמת שעות בהתאם לטבלה של הקצאת השעות בחינוך היסודי (3.1 לעיל)	עולים חדשים בחטיבות העליונות
הקניית השפה העברית כשפה שנייה לעולים חדשים	1.9.2009	ש"ש אחת	תלמידי כיתות ט' מארצות הרווחה*
שיפור השפה	1.7.2007	ש"ש אחת	תלמידי כיתות י' י"ב מארצות הרווחה
תגבור לימודי לקראת מבחני הבגרות	1.7.2007	ש"ש אחת למי שנבחן ב-3 מבחני בגרות לפחות	תלמידי כיתות י"א- י"ב מארצות הרווחה

שיפור השפה	1.1.1993	1.75 ש"ש לשפה	עולים מאתיפיה
תגבור לקראת מבחני הבגרות	1.1.1993	1.25 ש"ש למי שנבחן ב-3 מבחני בגרות לפחות	עולים מאתיפיה תלמידי כיתות י"ב

* האמור מתייחס לתלמידי כיתות ט' בבתי ספר ארבע-שנתיים בחטיבות העליונות, ולא לכיתות ט' של חטיבות הביניים.

4. עריכת מבדקים בעברית ("מבחני מדף")

המבדק בעברית לתלמידים עולים פותח ונכתב בהתאמה לתכנית הלימודים בעברית כשפה שנייה, בשיתוף עם ראמ"ה. המבדק כולל 5 פרקים – שיח דבור, הבנת הנשמע, הבנת הנקרא, קריאה וכתובה – ומטרתו לבדוק מתי ובעזרת איזה סיוע תלמידים עולים יכולים להשתלב בהצלחה בכיתות האם בקרב בני גילם הדוברים עברית ילידית ולהשתתף בשיעורים שנלמדים בהם מקצועות הלימוד השונים, תוך כדי קבלת סיוע. התלמידים נבחנו לאחר שלמדו את השפה העברית במסגרות לימוד שונות בבתי-הספר.

יש להעביר את המבדק לא יאוחר משנה וחצי מיום עליית התלמיד לארץ. תלמיד שלא יצליח במבדק ייגש למבדק חוזר לאחר חודש לפחות ולא יותר מחצי שנה לאחר מועד ההיבחנות הראשון.

תלמידים שהם תושבים חוזרים והשפה הדבורה בביתם היא עברית יעברו את המבדק טרם שיבוצע בכיתות כדי לבדוק אפשרות לשילובם המיידית בכיתת האם בתוספת סיוע במקצועות רבי-מלל.

הקלות בבחינות בגרות לתלמידים עולים

1. הגדרות

תלמיד עולה חדש: תלמיד עולה שהתחיל את לימודיו בישראל לאחר שמלאו לו 15 שנים או שהתחיל את לימודיו בישראל בכיתה י'. תלמיד כזה יהיה זכאי לתנאי ההיבחנות הייחודיים לעולה חדש במשך 10 שנים מ-1 בספטמבר שלאחר עלייתו ארצה.

תלמיד עולה ותיק: תלמיד עולה שאינו נכלל באמור ב-2.1 לעיל. תלמיד כזה יהיה זכאי לתנאי ההיבחנות הייחודיים לעולה ותיק במשך 10 שנים מ-1 בספטמבר שלאחר עלייתו ארצה.

תלמיד עולה מאתיפיה: תלמיד שעלה לארץ מאתיפיה. על תלמיד כזה חלים תנאי ההיבחנות המיוחדים במשך 12 שנים מ-1 בספטמבר שלאחר עלייתו ארצה. אם הוא התחיל את לימודיו בישראל בכיתה ט', הוא יהיה זכאי לתנאי ההיבחנות של עולה חדש.

תלמיד תושב חוזר: מי ששהה מחוץ לישראל במשך 4 שנות לימוד רצופות לפחות וחזר ללימודים בארץ מכיתה ז' או בגיל 13. תלמיד כזה יהיה זכאי למעמד של עולה ותיק. אם התלמיד לא למד כלל במערכת החינוך בישראל וחזר לארץ לאחר שמלאו לו 15 שנים או לכיתה י', הוא יהיה זכאי למעמד של עולה חדש.

תלמיד תושב ארעי, ילד של עובד זר, תייר: מי שהוגדר על ידי משרד הפנים כתושב ארעי או כתייר או שהוא ילד של עובד זר. תלמיד כזה יהיה זכאי לתנאי היבחנות של עולה ותיק או חדש, בהתאם לגיל ולתאריך של כניסתו לארץ.

נבחני משנה בוגרים: נבחנים אשר סיימו 12 שנות לימוד ונבחנו בבחינת בגרות אחת לפחות. נבחנים אלה ימשיכו להיבחן עד תום הזכאות לזכויות עולה, כפי שנקבע להם במהלך לימודיהם בחטיבה העליונה.

נבחן אקסטרני: מי שמלאו לו 16 שנים לפחות ואינו לומד במערכת החינוך (האינטרנית) ופתח תיק נבחן אקסטרני. נבחן אקסטרני עולה: תנאי היבחנות הם כשל נבחן אינטרני באותו מעמד.

2. תוקף הזכאות:

תנאי ההיבחנות המיוחדים לעולה / לתושב חוזר / לתושב ארעי / לתייר / לבן של עובד זר תקפים במשך 10 שנים מ-1 בספטמבר שלאחר יום הגיעם לארץ.

תלמידים שתוקף זכאותם לזכויות עולה הסתיים בתום כיתה י"א, תיגרר זכאותם עד סוף לימודיהם בחטיבה העליונה. תלמידים אשר תוקף זכאותם הסתיים בכיתה י', לא תוארך זכאותם מעבר לתקופה זו.

3. תנאי ההיבחנות המיוחדים לעולה ותיק

שפה זרה ראשונה: עולה ותיק יכול לבחור כשפה זרה ראשונה את שפת אמו ולהיבחן בה ברמת 3-5 י"ל. העולה הוותיק רשאי שלא להיבחן באנגלית כלל ולהיות זכאי לתעודת בגרות, אם הוא השלים את כל חובותיו לצורך הזכאות. יצוין כי לצורך קבלה למוסד להשכלה גבוהה הנבחן צריך להיבחן ב-4 י"ל באנגלית לפחות, ולכן, אם הוא מעוניין להתקבל ללימודים גבוהים, אין היבחנות בשפת האם כשפה זרה ראשונה (המוכרת לצורך קבלת זכאות לבגרות) יכולה לשמש חלופה להיבחנות באנגלית.

עולה ותיק רשאי להשתמש במונחון ו/או במילון עברית-שפת-אם/שפת-אם-עברית בכל המקצועות, למעט בידיעת הלשון לעולה. בבחינות בשפות זרות יותר השימוש במילון בהתאם להנחיות שתפורסמה בחוזרי המפקחים המרכזים (המפמ"רים).

לעולה ותיק יותר השימוש במילון אנגלית-שפת-אם בעת ההיבחנות בבחינות בכתב באנגלית.

לעולה ותיק תינתן תוספת זמן של 15 דקות לכל שעת בחינה בכל בחינות הבגרות.

בבחינת הבגרות בתנ"ך תינתן לעולה הוותיק האפשרות להשתמש בתנ"ך מתורגם.

תתאפשר הקראת השאלון לעולה הוותיק במקצועות דלי המלל.

תלמיד עולה ותיק בעל לקויות למידה שאושר לו על ידי ועדת ההתאמות המחוזית שאלון מותאם יוכל להיבחן בשאלון מותאם לעולה.

4. אופן ההיבחנות

אופן ההיבחנות*	המקצוע
– שאלון לעולה ללא תוספת ניקוד – שאלון רגיל+תוספת 10 נקודות	מקצועות החובה למעט אנגלית ומתמטיקה
שאלון רגיל ללא תוספת ציון	אנגלית
שאלון רגיל ללא תוספת ניקוד	מתמטיקה
שאלון רגיל+תוספת 10 נקודות	מקצועות הבחירה עתירי המלל
שאלון רגיל ללא תוספת ניקוד; אפשרות להקראת השאלון	דלי המלל (כימיה, פיזיקה ואלקטרוניקה)

* השאלונים כתובים בעברית והנבחן ישיב בשפה העברית.

5. תנאי ההיבחנות המיוחדים לעולה חדש

עולים חדשים יוכלו להיבחן בשאלונים המתורגמים ל-5 שפות – רוסית, אמהרית, אנגלית, צרפתית וספרדית – במקצועות החובה תנ"ך, ספרות, היסטוריה, אזרחות ומתמטיקה ובמקצועות הבחירה מדעי המחשב, פיזיקה, כימיה, אלקטרוניקה ומחשבים.

תרגום השאלונים במקצועות המוזכרים לעיל ל-5 שפות והערכת הבחינות בשפות אלו מותנים בשני תנאים: במספר הנבחנים העולים באותה שפה ובאותו שאלון שייקבע מעת לעת על ידי אגף הבחינות בהתאם למסגרת התקציבית; בהימצאותם של מעריכים מוסמכים על פי קריטריונים של אגף הבחינות באותן שפות באותם המקצועות.

ההיבחנות בשאלונים מתורגמים תתקיים אך ורק במועדי הקיץ של כל שנה.

תלמיד עולה חדש כאמור יוכל להיבחן בשפת אמו במקצועות החובה ובמקצועות הבחירה שלעיל במשך 4 שנים מ-1 בספטמבר שלאחר עלייתו ארצה. לאחר מכן הוא ימשיך ויבחן עד תום הזכאות לזכויות עולה חדש, באמצעות אותם השאלונים אך ישיב בעברית בלבד.

בבחינת הבגרות באנגלית תינתן לעולה חדש תוספת של 10 נקודות, להוציא עולים חדשים מארצות דוברות אנגלית, וכן יותר שימוש במילון אנגלית-שפת-אם. חל איסור על שימוש במילון אלקטרוני.

שפה זרה ראשונה: עולה חדש יכול לבחור כשפה זרה ראשונה את שפת אמו ולהיבחן בה ברמת 3-5 י"ל. העולה החדש רשאי שלא להיבחן באנגלית כלל ולהיות זכאי לתעודת בגרות אם הוא השלים את כל חובותיו לצורך הזכאות. יצוין כי לצורך קבלה למוסד להשכלה גבוהה הנבחן חייב ב-4 י"ל באנגלית לפחות, ולכן, אם הוא מעוניין להתקבל ללימודים גבוהים, אין היבחנותו בשפת אם כשפה זרה ראשונה (המוכרת לצורך קבלת זכאות לבגרות) יכולה לשמש חלופה להיבחנות באנגלית.

יותר שימוש במונחון ו/או במילון עברית-שפת-אם/שפת-אם-עברית בכל המקצועות, למעט ידיעת הלשון לעולה. בבחינות בשפות זרות יותר שימוש במילון בהתאם להנחיות שתפורסגנה בחוזרי המפקחים המרכזים (המפמ"רים).

לעולה חדש תינתן תוספת זמן של 15 דקות לכל שעת בחינה בכל בחינות הבגרות.

בבחינת הבגרות בתנ"ך לעולה החדש תינתן האפשרות להשתמש בתנ"ך מתורגם.

תתאפשר הקראת השאלון לעולה החדש במקצועות דלי המלל.

תלמיד עולה חדש בעל לקויות למידה שאושר לו על ידי ועדת ההתאמות המחוזית שאלון מותאם יוכל להיבחן בשאלון מותאם לעולה.

התלמיד העולה החדש זכאי להתעלמות משגיאות כתיב.

תלמידים עולים שהחלו את לימודיהם בכיתות י"א או י"ב יוכלו להיבחן בעל-פה במקצועות החובה ספרות, תנ"ך, אזרחות והיסטוריה. על היבחנות בעל-פה לא תינתן תוספת נקודות.

6. אופן ההיבחנות

אופן ההיבחנות		המקצוע
היבחנות בשפת אם	היבחנות בעברית	
– שאלון לעולה בעברית ומענה בשפת-האם + תוספת 5 נקודות – שאלון לעולה מתורגם ומענה בשפת-האם ללא תוספת ניקוד	– שאלון רגיל + תוספת 15 נקודות – שאלון לעולה, תשובות בעברית + תוספת 5 נק' – שאלון לעולה מתורגם, תשובות בעברית + תוספת 5 נקודות	מקצועות החובה למעט לשון* ואנגלית**
– שאלון רגיל בעברית ומענה בשפת-האם + תוספת 10 נקודות – שאלון רגיל מתורגם ומענה בשפת-האם ללא תוספת ניקוד	– שאלון רגיל + תוספת 10 נקודות – שאלון רגיל מתורגם, תשובות בעברית + תוספת 10 נקודות	מקצועות הבחירה דלי המלל (כימיה, פיזיקה ואלקטרוניקה)
אין היבחנות בשפת-האם	– שאלון רגיל + תוספת 15 נקודות – שאלון רגיל מתורגם + תוספת 10 נקודות – היבחנות בע"פ בעברית ללא תוספת ניקוד	עתירי המלל

* בלשון ייבחן העולה החדש בשאלון לעולה ללא תוספת ניקוד או בשאלון רגיל + תוספת של 10 נק'.

** באנגלית ייבחן העולה החדש על פי המופיע ב-4.4-3.

תושבים חוזרים

תושב חוזר הוא:

א. מי שנולד בישראל ושהה בחו"ל מעל 4 שנים רצופות

ב. מי שהיה בעבר עולה חדש, יצא מהארץ, שהה בחו"ל מעל 4 שנים רצופות וחזר לישראל.

מי שהוריו תושבים חוזרים אבל הוא נולד בחו"ל, דינו כדין עולה.

המפתח להקצאת שעות לתושבים חוזרים בשנה"ל התשע"א

בחינוך היסודי

מתאריך העלייה	מספר התלמידים	מספר הש"ש	אוכלוסיית היעד
1.3.2010	3-1	3 ש"ש	תושבים חוזרים
	5-4	5 ש"ש	
	8-6	7 ש"ש	
	11-9	10 ש"ש	
	15-12	13 ש"ש	

בחטיבות הביניים

מתאריך העלייה	מספר התלמידים	מספר הש"ש	אוכלוסיית היעד
1.11.2009	3-1	3 ש"ש	תושבים חוזרים
	5-4	5 ש"ש	
	8-6	7 ש"ש	
	11-9	10 ש"ש	
	15-12	13 ש"ש	

בחטיבות העליונות

מי שעוונה על הגדרת תושב חוזר ושב לישראל לאחר 1.3.10 יקבל 2 ש"ש.

זכאות להקלות בבחינות הבגרות לתושבים חוזרים:

תלמיד תושב חוזר ששב לישראל בגיל 13 ומעלה או לכיתה ז', זכאי להקלות בבחינות הבגרות כדין עולה ותיק.

תלמיד תושב חוזר שלא למד במערכת החינוך בישראל וחזר לארץ לאחר שמלאו לו 15 שנים או לכיתה י', זכאי להקלות בבחינות הבגרות כדין עולה חדש.

לידיעתכם! ארגון הל"ה הוציא לאור **שיחון עברי אמהרי בנושאי חינוך**, הניתן לרכישה במשרדי הארגון. השיחון כולל כ 300 ערכים עם תעתיק בעברית, הנוגעים לכלל תחומי החיים בבית הספר, וכן **קלטת אודיו באמהרית** בנושא זכויות הורים במערכת החינוך, המופצת בקרב הורים. ארגון הל"ה מזמין אתכם לקחת חלק בפרוייקטים שאנו מפעילים ברחבי הארץ, במטרה לממש את זכויותיכם ולקדם את ההישגים הלימודיים של ילדיכם.

